

Slováci by mali začať skúmať svoje dejiny aj z pohľadu Habsburskej monarchie – poslednej katolíckej ríše sveta

Matej Gavlák

25. novembra 2022 ✝ Spoločnosť

Za posledné približne desaťročie Slováci začali konečne vnímať svoje dejiny zo širšej uhorskej perspektívy, čo za celé predošlé storočie nebývalo tak úplne zvykom. Do kníhkupectiev sa postupne dostali knihy, ktoré naše dejiny správne komponujú do širšieho rámca Uhorského kráľovstva, ktorého sme boli súčasťou. Prečítať sme si tak mohli knihy ako *Dejiny Uhorska*, *Dejiny Uhorska a Slováci*, či nové vydania historických publikácií ako napríklad *Dejiny kráľovstva uhorského* od Jonáša Záborského alebo *Kroniku Jána z Turca*.

Kráľovná Zita a korunný princ Otto vystupujú z cisárskeho kočiara pred korunováciou Karola

I. Habsburského v Budapešti 30. decembra 1916

zdroj: wikimedia commons / Public Domain

Tisícročné kráľovstvo

Tento trend je mimoriadne dôležitý v náhlade na nás samých. Konečne si aj širšia verejnosť začala uvedomovať, že sme skutočne boli súčasťou starodávneho kráľovstva plného slávnych vladárov, princezien či hrdinských rytierov. Naši predkovia pomáhali zakladať Uhorské kráľovstvo, veď pri jeho vzniku slovanské kniežatá Hunt a Poznan verne stáli po boku neskoršieho prvého uhorského kráľa, svätého Štefana. Od tej doby bývali zástupcovia z nášho ľudu vždy na popredných miestach vlády kráľovstva a jeho obrany, veď taký kráľ Matej Korvín si s množstvom svojich veľmožov dopisoval v slovenčine (ak tak vtedajší jazyk našich predkov možno nazvať).

Ukazuje sa, že tradične zafixovaný obraz Slováka v Uhorsku sťaby baču/roľníka utláčaného maďarským zemepánom je buď polopravda, ak nie rovno nepravda. Samozrejme, že väčšina nášho obyvateľstva boli roľníci a chovatelia hospodárskych zvierat, ako tomu však bývalo v minulosti všade v Európe (a vlastne na celom svete). Ale treba povedať, že vďaka protitureckým vojnám bolo u nás až 10 % obyvateľov šľachtického

stavu – v takom slávnom Francúzsku to bolo len 1 percento! Slováci teda boli roľníci a bačovia, ale aj pestovatelia vína a obchodníci, či vojaci a zemepáni. Predok Antona Bernoláka napríklad získal šľachtický titul vďaka tomu, že úspešne rozbehol podnik so spracovaním soli, ktorou zásoboval samotného cisára vo Viedni.

Náš pohľad na tisícročné Uhorské kráľovstvo zakalilo posledných 70 rokov Rakúsko-Uhorska, počas ktorého maďarská vládna trieda začala Slovákov pomaďarčovať. Bola to dlhá a tragická kapitola uhorských dejín; no napriek tomu to bola stále len jedna kapitola – i keď tá posledná – z rozsiahlej knihy, v ktorej Slováci sa vždy prezentovali ako v podstate rovnocenný národ v mnohonárodnostnom kráľovstve. Ľudia sa v minulosti navyše nedelili podľa toho, akým jazykom rozprávali, ale podľa stavu, do ktorého prináležali: inými slovami, slovenský šľachtic bol vždy nadradený maďarskému poddanému a všetci maďarskí šľachtici to tak vnímali bez otázok.

Tieto skutočnosti sme si za posledných desať rokov začali lepšie uvedomovať. Pomaly nastáva čas doceniť aj samotné Habsburské impérium, ktorého sme až do roku 1918 boli súčasťou.

Slováci v katolíckej ríši

Slováci – a vlastne Uhorské kráľovstvo ako také – sa stali súčasťou ríše Habsburgovcov po Moháčskej katastrofe v roku 1526, kedy turecké vojská zničili celú uhorskú armádu na čele s predstaviteľmi štátu (kráľ Ľudovít II. sa pri úteku utopil pri pokuse prekročiť rieku). Osmani napokon zabrali celé dnešné Maďarsko a hrozilo, že sa zmocnia aj Horného Uhorska. Časť uhorských veľmožov preto zvolila za svojho panovníka Maximiliána Habsburského (korunovaný v roku 1563), ktorý bol dostatočne bohatý a vojensky pripravený, aby územie dnešného Slovenska od tureckého jarma ochránil. Maximilián následne pripojil to, čo z Uhorska zostalo, k svojej ríši.

Zhruba takto nejako sa Slováci stali súčasťou štátneho usporiadania, ktoré dejiny poznajú pod viacerými názvami ako Rakúske impérium, Habsburská ríša, Habsburská monarchia, či od roku 1867 Rakúsko-Uhorsko. Bola to ríša, ktorá si po celý čas svojej existencie zachovávala dve najdôležitejšie vlastnosti: vždy jej vládol niekto z rodu Habsburgovcov (respektíve z rodu Habsburg-Lorraine (habsbursko-lotrinský rod) od Márie Terézie a jej manžela Františka) a vždy to bola ríša hlboko katolícka.

Habsburská ríša nebola falošne kresťanským štátom ako dnešné demokracie, ale bol to štát, ktorý takmer po celú dobu svojej existencie úprimne a horlivo bránil katolícke náboženstvo. Bolo tomu tak preto, lebo samotní Habsburgovci boli mimoriadne zbožní ľudia a svoj zmysel existencie a vládnutia spojili práve s rozširovaním a ochranou katolíckej viery. Historik Martyn Rady vo svojej knihe *Habsburgovci*, píše:

„Habsburská idea bola komplexná. Jej jadro tvorí dedičstvo Ríma a Rímskej ríše obnovenej Karolom Veľkým a štaufenberskými cisármi, za potomkov ktorých sa prví habsburskí panovníci považovali...”

Najdôležitejšie (pre nich) bolo – zapojiť sa do služby katolíckemu náboženstvu a viesť zápas proti kacírom a Osmanom.“

Velký erb Rakúsko-uhorskej monarchie po vyrovnaní v roku 1867, na pozadí fiktívnej vlajky
podunajskej ríše, autor erbu: Hugo Gerard Stroehl

zdroj: flickr.com

Hrádza proti Zlu

Bola to práve utvárajúca sa Habsburská ríša, čo zachránilo maličký národ Slovákov od pádu do železného osmanského jarma, ktoré neminulo nám toľko podobné národy ako sú Chorváti, Srbi, Bulhari, už spomínaní Maďari či samotní Gréci. Lenže to ani zďaleka nebolo všetko. V každej dobe prišli diabolské mocnosti s novými hrozbami a vždy im v ceste stála práve silná Habsburská monarchia.

Boli to práve habsburskí panovníci, kto sa rozhodne postavil proti „kacírstvu“ – protestantizmu. Najmä v podobe Ferdinanda II., Ferdinanda III. najprv od protestantizmu oslobodili Česko a následne zachránili aj Slovensko, ktoré už bolo z 9/10 (!) protestantské. Habsburgovci financovali armády, ktoré spurné protestantské vojská porážali, financovali misie jezuitov a ďalších rádov, všemožne a všade podporovali katolícke náboženstvo, aj keď i medzi nimi sa občas objavila nejaká tá „čierna ovca“ (Jozef II.). Nielenže teda obraňovali záujmy Slovákov, ale množstvo Slovákov aj slúžievalo v cisárskej armáde a získavalo v nej vysoké posty či vyznamenania. Spomeňme len poľného maršala (čo bola najvyššia hodnosť habsburskej armády) Andreja Hadika, kontraadmirála Vojtecha Hadika z cisárskeho loďstva, či Jána Molnára zo severoslovenskej obce Skalité, ktorý počas I. svetovej vojny slúžil v c. a k. námornom letectve a za svoje činy si aj vyslúžil Zlatú medailu za statočnosť.

Po Veľkej francúzskej revolúcii začal Európu ohrozovať Napoleon Bonaparte. Habsburská monarchia patrila medzi jeho najvytrvalejších nepriateľov, čím pomohla starý kontinent zbaviť tohto „antikrista“, ako Korzičana nazval Tolstoj. Keď hrozba protestantizmu a francúzskeho dobyvateľa opadla, prišlo nové nebezpečenstvo, radikálne odlišné od všetkého dovtedy videného – slobodomurárstvo. To podrývalo vážnosť a vplyv katolíckej Cirkvi všade kde mohlo, až sa v 19. storočí začalo v diplomatických kruhoch hovoriť, že „jediný, kto ostal po pápežovom boku je Habsburg“.

A opäť: Slováci patrili k oporám tejto poslednej katolíckej ríše sveta a chcel sa o nich oprieť vo svojich reformách napríklad aj František Ferdinand d'Este.

Podobne sa o nás vyjadril aj František Jozef I., keďže sme sa počas revolúcie v roku 1848 so zbraňou v ruke postavili na jeho stranu. Jozef Miloslav Hurban spomína na chvíľu, keď sa s cisárom stretol, aby mu predal tzv. „Marcový prosbopis“:

„Cisár prijal žiadosti národa, vyčítal odpoveď, slúbil, čo sa obyčajne v takýchto okamženiach svetodejných sľubuje. Ku mne pristúpiac spytovalo sa ma jeho Veličenstvo na slovenských povstalcov, kde sú rozpostavení, ako ozbrojení, či sú dobre vycvičení, chválil ochotu národa slovenského k uchopeniu zbrane za práva svoje i monarchie slávu.“

(<https://www.teraz.sk/jmhurban/slovenska-delegacia-odovzdala-v-marci/283781-clanok.html>)

„Izabela“

Málo sa vie o tom, akým neuveriteľným spôsobom Izabela Habsburská spropagovala slovenské výšivkárstvo po celom svete a ako výšivkárstvo na prelome 19. a 20. storočia pozdvihla na území Slovenska. Jej spolok „Izabela“ chodieval po slovenských dedinách zbierať vzory a techniky vyšívania a následne zriaďoval rôzne výšivkárske dielne. Spolok napokon zamestnával až 1500 slovenských žien vo viacerých dielnach, v Bratislave otvoril vlastnú výšivkársku školu a vďaka Izabeliným kontaktom mal celoeurópsku zásielkovú službu. Autor Roman Holec vo svojej knihe *Bratislavskí Habsburgovci*, píše:

„Slovenskými výšivkami sa nadchýnala anglická kráľovná, ruská cárovná, dodnes máme fotografie španielskych a nemeckých princezien v slovenských výšivkách. V roku 1908 navštívila ústredie spoločnosti mladá španielska kráľovná, keď bola na oficiálnej návšteve Rakúsko-Uhorska.“

Spolok bol podporovaný aj štátom a v roku 1900 získal zlatú medailu Grand Prix na svetovej výstave v Paríži. Úspech zopakoval aj na svetovej výstave v Miláne v roku 1906 a medzitým získal prvenstvo aj na výstave v St. Louis v USA. A ako už Holecova kniha napovedá, Izabela spolu so svojím manželom Fridrichom žili v Bratislave – konkrétne v Grasalkovičovom paláci...

Učiniť histórii zadosť

Boli sme súčasťou – a rozhodne nie zanedbateľnou – poslednej naozaj silnej katolíckej ríše sveta. V očiach Františka Ferdinanda d'Este sme dokonca boli jej budúcnosťou. Je načase doceniť, čo Habsburská ríša a jej panovnícky rod dosiahli v našich dejinách. Za mnohé sme im dlžní, na druhej strane aj naši predkovia za „posledného spojenca pápeža“ prelievali svoju krv, mnohí priniesli obeť najvyššiu.

Isteže liberálne kruhy nenávidia Habsburskú monarchiu asi tak, ako nenávidia zmienku o sv. Cyrilovi a Metodovi v našej ústave. Bola to ríša, ktorá proti nim stála rozhodne až do svojho zániku napriek tomu, že všetky ostatné európske štáty sa už pred nimi skláňali. Preto je na nás, katolíkoch a konzervatívcoch, aby sme očistili meno tejto našej 400-ročnej monarchie a učinili tak histórii zadosť.

URL adresa článku: <https://christianitas.sk/slovaci-by-mali-zacat-skumat-svoje-dejiny-aj-z-pohladu-habsburskej-monarchie-poslednej-katolickej-rise-sveta/>